I. Монография

Бекир, С. (2024). Транзакционен анализ и професионално ориентиране. Издателство на БАН „Проф. Марин Дринова“, София. ISBN 978-619-245-426-5. 176 стр.

Монографията представя кратък теоретичен обзор на теорията на транзакционния анализ и обединява изследвания, реализирани през последните няколко години, проучващи влиянието на функционалните его състояния и житейските позиции върху субективното усещане за кариерен успех. Целта е да се разкрият връзките между личностните конструкти, предложени в теорията на транзакционния анализ, с преживяването на успех в кариерата и избора на професия. Представени са основните понятия за описание на личността в теорията на транзакционния анализ - структурен и функционален модел на его състоянията, транзакциите и знаците на признание, житейските позиции, житейския сценарий и драйверите като личностни характеристики, формирани преимуществено в ранното детство и имащи значимо влияние върху функционирането на човека в зряла възраст и взаимодействието му с другите хора. Накратко е разгледана концепцията за психологическите игри и тяхната функция, свързана със структуриране на времето и осигуряване на устойчивост на поведението на личността.

Направен е анализ и са посочени възможните приложения на транзакционния анализ в организационен контекст и в процеса на кариерното развитие - от избора на професия до установяването и стабилизирането в нея и по-нататъшната професионална реализация, разглеждана от субективна гледна точка през усещане за успех и удовлетвореност от работата. В обобщен и систематизиран вид се представят резултати от проучвания, осъществени през последните години, за връзките между функционалните его състояния, житейските позиции и субективното усещане за кариерен успех при изследвани лица от осем професионални области, както и се анализират резултати от проучване, насочено към установяване на изразеността на его състоянията и избора на професия при ученици в седми клас. Важни и значими резултати се установяват за предиктивната роля личностните характеристики за субективното усещане за кариерен успех в зависимост от професионалната област на реализация на личността. Установява се, че его състоянията Nurturing Parent , Adult and Natural Child имат значим положителен ефект и съдействат за повишаване на субективното усещане за кариерен успех при изследваните лица. Значима предиктивна роля за субективното усещане за кариерен успех в зависимост от професионалната област на реализация на личността има и житейската позиция „I am OK, you are OK“. Резултатите от емпиричното изследване на ролята на его състоянията и житейските позиции на личността се разглеждат като отправна точка към прилагане на транзакционния анализ на целите на кариерното консултиране, за постигане на баланс кариера - личен живот и за подобряване на субективното благополучие и качеството на живот на личността.

Извежда се значимостта и се прави кратък обзор на основните фактори, които оказват влияние върху избора на професия и кариерно развитие в юношеска възраст. Прави се кратък теоретичен обзор на три от най-разпространените теории за професионално ориентиране в детска и юношеска възраст: десет дименсионален модел за кариерно

развитие на Сюпър, социално-когнитивна теория за кариерата на Лент и колеги и теория за компромиса при вземане на решение за избор на кариера на Готфредсън. Представя се организационния транзакционен анализ като подход за разглеждане на основните процеси в организацията като комуникация, групова динамика, лидерство, целеполагане и решаването на конфликти. Анализирани са получените значими резултати от теоретична и приложна гледна точка, които са обобщени и систематизирани в два модела за професионално ориентиране и кариерно консултиране. Теоретичната рамка се представя във вид на обобщен профил от личностни характеристики, изразеност его състояния, житейски позиции и стил на работа, които са установени като предиктори за успешна реализация в определена професионална област. Получените резултати имат отношение към установяване на взаимовръзката лична-професионална зрялост и реализация, разкриват се различните модели на взаимодействие между его състоянията, житейските позиции, стила на работа и избор на професия, които могат да се използват не само в кариерното консултиране, но и в индивидуалното консултиране като цяло, доколкото удовлетвореността от работата и професионалната реализация са значим компонент от цялостната удовлетвореност, качеството на живота и субективното благополучие на личността.

Изведени са конкретни практически насоки за използване на четири адаптирани за български условия въпросници за изследване на его състоянията, житейските позиции, стила на работа и житейския сценарий, с което се утвърждава приложението на транзакционния анализ като подход в организационна среда, професионално ориентиране и кариерно развитие.

II. Публикувана книга на базата на защита дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“

Бекир, С. (2022). Его състояния и житейски позиции в професионалната реализация на личността. Кърджали-Издателство Институт по транзакционен анализ, Кърджали. ISBN 978-619-188-889-4.

Книгата е на база защитен дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „Доктор" в Института за изследване на населението и човека към Българска академия на науките. В първа глава са представени основните подходи за изследване за личността, като са посочени различията между номотетичната и идеографичната парадигма, както и диспозиционния и ситуационния подход в психологията на личността. В синтезиран вид са разгледани основните положения в психоаналитичната парадигма, като е поставен акцент върху теорията на транзакционния анализ като психодинамичен подход, която се опитва да преодолее някои от недостатъците на психоанализата. Направен е обобщен анализ и са посочени възможните приложения на транзакционния анализ в организационен контекст и в процеса на кариерното развитие - от избора на професия до установяването и стабилизирането в нея и по-нататъшната професионална реализация. Разгледани са его състоянията и житейските позиции като личностни детерминанти на поведението, кариерата и професионалната реализация, като е направен теоретичен обзор на емпиричните изследвания по темата. Професионалната реализация се въвежда като ключова променлива, разглежда се както от субективна гледна точка, предимно през

успеха и удовлетвореността на личността, така и се отчитат обективни показатели като длъжност, заплата, обективни фактори за професионално развитие и реализация. Проследява се и влиянието на индивидуални и трудови характеристики, което дава възможност да се допускат и различия в професионалната реализация според тях.

Във втора глава са изложени общата постановка и теоретичния модел на изследването. Въз основа на направен теоретичен обзор са формулирани очаквания, че его състоянията и житейските позиции като личностни характеристики и професионалната реализация, разбирана като субективно усещане за кариерен успех и обективни кариерни фактори, са значимо свързани. Представени са описания на използвания инструментариум, както и резултати от проведени пилотни изследвания за психометричните характеристики на методиките и описателната статистика от проведено изследване сред 882 лица на възраст между 20 и 78 години в седем професионални области (инженери и архитекти, специалисти в областта на финансите, специалистите от публичния сектор, специалисти по изкуства, административни и технически специалисти, специалисти по здравни грижи и лекари) от различни региони в страната.

В трета глава са представени получените резултати от същинското изследване, свързани с его състоянията, житейските позиции и субективното усещане за кариерен успех и обективните кариерни фактори. Анализирани са индивидуалните и трудовите различия между изследваните променливи. Задълбочено са разгледани връзките между его състояния, житейски позиции и професионалната реализация на личността, като детайлно са анализирани връзките на изследваните личностни характеристики със субективното усещане за кариерен успех. Накрая са представени водещите предиктори от его състоянията и житейските позиции за субективното усещане за кариерен успех като цяло и при специалисти от различни изследвани професионални области. Важни и значими резултати се установяват за предиктивната роля личностните характеристики за субективното усещане за кариерен успех в зависимост от професионалната област на реализация на личността. Его-състоянията Възрастен и Естествено дете имат значим ефект за повишаване на субективното усещане за кариерен успех при инженери и архитекти, финансисти, специалисти от публичния сектори и творчески професии, докато его състоянието Обгрижващ Родител е значим предиктор на кариерния успех при специалистите по здравни грижи. Значима предиктивна роля за субективното усещане за кариерен успех в зависимост от професионалната област на реализация на личността има житейската позиция „Аз съм добър, другите - също", което предполага, че способността за решаване на проблеми, асертивността и общителността способстват за постигане на по-високи равнища на удовлетвореност от кариерата.

Резултатите от емпиричното изследване на ролята на его състоянията и житейските позиции за професионалната реализация на личността могат да са отправна точка към прилагане на транзакционния анализ на целите на кариерното консултиране, за постигане на баланс кариера - личен живот и за подобряване на субективното благополучие и качеството на живот на личността. В монографията е направен опит да се приложи нов подход за изследване на личностните предиктори на професионалната реализация. От научно-приложна гледна точка получените резултати имат отношение към установяване на взаимовръзката лична-професионална зрялост и реализация, разкриват различните модели на взаимодействие между его състоянията и професионалния успех и могат да се използват не само в кариерното консултиране, но и

в индивидуалното консултиране като цяло, доколкото удовлетвореността от работата и професионалната реализация са значим компонент от цялостната удовлетвореност, качеството на живота и субективното благополучие на личността.

III. Статии и доклади, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация.

1. Bekir, S., Tair, E. (2023). Functional Ego States, Behavior Patterns, and Social Interaction of Bulgarian Adolescents and Their Parents. Societies 13, no. 7: 154. doi:10.3390/soc13070154.

Юношеството е динамичен период на преход и важна роля за успешното преминаване през него има взаимодействието с родителите. В статията се представят резултати от проучване на три личностни конструкта на юноши и техните родители от теорията на транзакционния анализ - функционални его състояния, житейски позиции и икономия на знаците на признание. Извадката включва 215 ученици от 12 до 16 години и 215 родители от 30 до 55 години. Резултатите показват значими разлики между его състоянията Възрастен, Адаптирано Дете, Обгрижващ Родител и Нормативен Родител на юношите и техните родители, като средните им стойности са по-изразени при родителите. Установено е, че житейската позиция „Аз съм добър, другите – също" е по-силно изразена при родителите, докато житейската позиция „Аз не съм добър, другите също не са" е водеща при юношите. Установи се, че във взаимодействието си с другите юношите изразяват скромност, съмнение в себе си и подценяване на собствения си успех, докато родителите са по-асертивни, уверени и устойчиви в поведението си. Получените резултати могат да се използват в различни програми за подобряване на социалното взаимодействие и повишаване на ефективността на взаимоотношенията между юноши и родители.

2. Бекир, С., Таир, Е. (2022). Стил на взаимоотношение между ученици и учители в училищна среда. "Философия", 31, (2), 159 – 172. Национално издателство "Аз-буки", ISSN 0861–6302 (Print). https://doi.org/10.53656/phil2022-02-05.

В статията се представят резултати от изследване на стиловете на взаимоотношение, измерени чрез икономията на знаците на признание, при ученици и учители. Извадката включва 339 ученици на възраст от 13 до 15 години, от които 198 от уязвими и 141 от неуязвими групи, и 229 учители на възраст от 24 до 65 години. Резултатите свидетелстват за значими различия в използваните стилове при трите групи. Учениците от уязвимите групи декларират предпочитания към стиловете „Не приемам" и „Не си давам", което се изразява в склонност към обезценяване на собствените постижения и успехи. Водещи при учениците от неуязвимите групи и учителите са стиловете „Не приемам" и „Не искам", което предполага прояви на характеристики като увереност и склонност за отхвърляне на похвали. Получените резултати могат да бъдат използвани като подход за повишаване ефективността на взаимоотношенията ученик – учител и подобряване на социалния климат в класната стая.

3. Бекир, С., Таир, Е. (2021). Личностни детерминанти на субективното усещане за кариерен успех при учители. "Философия", 30, (3), 287 – 300. Национално издателство "Аз-буки", ISSN 0861–6302 (Print). https://doi.org/10.53656/phil2021-03-06.

В статията се представят резултати от изследване на влиянието на его състоянията, себеоценката и житейските позиции върху субективното усещане за кариерен успех на учителите. Извадката включва 324 учители на възраст от 24 до 65 години. Получените резултати представят предпочитания към его състоянията Обгрижващ Родител и Възрастен и към житейската позиция „Аз съм добър, другите – също“, които се проявяват чрез характеристики като привързаност, дружелюбност, аналитичност и отдаденост на другите. Равнището на себеоценка е по-скоро средно, което свидетелства за формирано позитивно отношение към себе си и удовлетвореност от кариерата. Его състоянията Естествено Дете, Обгрижващ Родител, Адаптирано Дете, себеоценката и житейските позиции „Аз съм добър, другите – също“ и „Аз не съм добър, другите също не са“ имат значимо влияние върху субективното усещане за кариерен успех. Личностни характеристиките като емпатичност, загриженост за другите и насърчаването на развитието водят до усещането за успех в кариерата. Получените резултати са приложими за реализиране на програми за повишаване компетентността на учителите, които само ще увеличат усещането им за кариерен успех, но ще имат положителен ефект върху качеството на образователния процес.

4. Бекир, С., Таир, Е. (2020). Себеоценка при ученици от седми клас: влияние на его състоянията и образованието на родителите. списание "Философия", 29, (2), 184 – 198. Национално издателство "Аз-буки", ISSN 0861–6302 (Print).

В публикацията се представят резултати от изследване на влиянието на его състоянията и образованието на родителите върху себеоценката на ученици от седми клас. Извадката включва 339 ученици на възраст от 13 до 15 години. Получените резултати представят като водещи его състоянията Естествено Дете и Обгрижващ Родител, които се проявяват чрез характеристики като привързаност, дружелюбност, адаптивност и спонтанност. Себеоценката на изследваните ученици е по-скоро средна, като по-високото образование на родителите определя и по-високата себеоценка при юношите. Резултатите представят, че его състоянията Възрастен, Естествено Дете и Обгрижващ Родител, наред с образованието на бащата, значимо влияят върху себеоценката на изследваните юноши. Личностните характеристики спонтанност, организираност, логично мислене, упоритост, взискателност и продуктивност, наред с образованието на бащата, повишават значимо себеоценката на изследваните ученици. Получените резултати са приложими при индивидуална и групова работа с ученици за развитие на личностните им качества и самоувереността, като предпоставки за подобряване на академичните им постижения, социалните взаимоотношения и психичното благополучие.

IV. Статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове.

1. Rada, C., Tair, E., Lingu, M., & Bekir, S. (2023). Sexual education and sexual activity of students before and during the covid-19 pandemic. A romanian-bulgarian qualitative comparative study. Psychological Research (in the Balkans), 26(3). 203 – 219. ISSN: 2367-4797 (Print), ISSN: 2367-4800 (Online). https://doi.org/10.7546/PsyRB.2023.26.03.03.

Целта на проучването бе да се идентифицират промените, настъпващи в сексуалната активност на български и румънски студенти във връзка с пандемията от COVID-19, но също така и да се изследва как респондентите възприемат сексуалното образование, което са преминали като ученици. Бяха адаптирани самооценъчни формуляри в началото на ограниченията, наложени заради пандемията, през март 2020 г. Качественото проучване с формулярите за житейските истории бяха конструирани в синтезирана форма за събиране на 2 основни категории данни: 7 айтема за социално-демографски характеристики и 55 специфични въпроса за личния живот, организирани според възрастта на изследваните лица. Данните бяха събрани в периода май - декември 2020 г. чрез електронна поща от студенти между 19 и 25 години. След първоначална обработка на събраните данни бяха избрани 102 истории, 50 от румънски и 52 от български бакалаври и магистри от които 64 са момичета и 38 са момчета, за последващ по-задълбочен анализ. Установиха се малки значими разлики между румънските и българските групи студенти по отношение на възрастта на първия полов акт или промените, които се появяват в сексуалното поведение във връзка с избухването на пандемията. Повечето от българските участници в изследването декларират, че не са започнали сексуален живот и също така по-голямата част не са отговорили на някои от въпросите, свързани със сексуалността. Изводите, направени като резултат от анализите на двете изследвани групи, показват необходимостта от разработване на специфични учебни програми за сексуално образование, създадени и прилагани от експерти, като се започне от ученици в по-малка възраст.

2. Бекир, С. (2023). Въпросник за изследване на стиловете на работа – кратка версия. В сборник с доклади „Приложна психология и социална практика“ от XXII Международна научна конференция „Приложна психология - възможности и перспективи“, Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“, гр. Варна, 30 юни -2 юли 2023г., 126 – 133. ISSN 1314–0507.

Стилът на работа е един от основните конструкти в теорията на транзакционния анализ, чрез който се описва функционирането на личността. В настоящия доклад ще се представят резултати от изследване с въпросник, измерващ стиловете на работа, който е разработен от Джули Хей (Hay, 1992). Извадката включва 167 лица, от които 49 мъже и 118 жени. Представени са резултатите от проверката на факторната структура и надеждността на методиката в български условия. Резултатите от проведените анализи показват наличие на удовлетворяващи психометричните показатели. Описан е проведения експертен контент анализ и намаляване на броя на айтемите с цел подобряване на факторната структура на въпросника, който да отразява очаквания петкомпонентен модел за стила на работа.

3. Bekir, S. (2023). Vocational choice and stroke economy in seventh grade students from low socio-economic status families. Psychological research (in the Balkans), 26(2), 94 - 102, ISSN: 2367-4797 (Print), ISSN: 2367-4800 (Online). doi.org/10.7546/PsyRB.2023.26.02.01.

Социално-икономическият статус и взаимоотношенията между членовете на семейството са фактори, които оказват влияние върху професионалното ориентиране на юношите. Докладът представя резултати от проучване на избора на професия, моделите на взаимоотношения, измерени чрез икономията на знаците на признание и степента на

образование на родителите на юноши от семейства с нисък социално-икономически статус. Извадката включва 195 ученици в седми клас, от които 109 посочват, че са направили своя професионален избор. Получените резултати показват, че изследваните юноши са ориентирани преимуществено към професии в сферата на здравеопазването и услугите. Водещи модели на взаимоотношения са „Не приемам“ и „Не си давам“, което се изразява в склонност към обезценяване на собствените постижения и успехи. Установи се също така, че повече от половината родители (60,47% от бащите и 69,77% от майките) на юноши, които не са направили избор на професия, имат основно или начално образование. Резултатите свидетелстват за значимата роля на образованието на родителите като фактор, който вероятно оказва влияние върху процеса на професионално ориентиране на юношите. Установени са също така значими разлики в икономията на знаците на признание, като при юношите с направен професионален избор доминира стилът „Не искам“, докато при юношите с липса на професионален избор доминира стилът „Не си давам“. Резултатите от изследването могат да бъдат полезни при реализирането на различни образователни и обучителни програми за социално включване, професионално ориентиране и кариерно развитие на юноши от семейства с нисък социално-икономически статус.

4. Бекир, С., (2022). Взаимовръзки между его състоянията и личностните черти от модела “Големите пет“. В сборник с доклади „Приложна психология и социална практика“ от XXI Международна научна конференция „Приложна психология - възможности и перспективи“, Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“, гр. Варна, 1-3 юли 2022г., 182 – 190. ISSN 1314–0507.

В публикацията се представят резултати от изследване за проследяване на взаимовръзките между функционалните его състояния и личностните черти от петфакторния модел за личността. Извадката включва 91 изследвани лица на възраст от 23 до 64 години, от които 61 жени и 30 мъже. Използвани се самооценъчен въпросник за функционалните его състояния и кратка версия на методиката за измерване на личностните черти от модела на „големите пет“ (The Mini-IPIP). Резултатите свидетелстват за наличие на значима силна положителна връзка между его състоянието Обгрижващ Родител и доброжелателност, както и значими умерени положителни връзки между его състоянието Естествено Дете, екстраверсия и интелект; его състоянието Възрастен и съзнателност; его състоянието Адаптирано Дете и доброжелателност. Не се установиха значими връзки между его състоянието Нормативен Родител и изследваните личностни черти.

5. Бекир, С., (2022). Его състояния и избор на професия при ученици от уязвими и неуязвими групи. В сборник с доклади „Приложна психология и социална практика“ от XXI Международна научна конференция „Приложна психология - възможности и перспективи“, Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“, гр. Варна, 1-3 юли 2022г., 170 – 181. ISSN 1314–0507.

Докладът представя резултати от изследване на индивидуалните и личностните различия при ученици, които са взели решение за своето професионално развитие. Извадката включва 339 ученици от седми клас, като 237 от тях посочват, че са избрали професионалната насоченост на своето кариерно развитие. Резултатите очертават известни различия при избора на професия, като учениците от неуязвимите групи

избират професии, свързани с финанси, здравеопазване, технологии и спорт, докато учениците от уязвимите групи се ориентират към професии в сферите здравеопазване и услуги. И при двете групи ученици, направили своя професионален избор, водещи са его състоянията Обгрижващ Родител и Естествено дете. Установи се значимо различие само при его състоянието Възрастен, което е по-изразено при учениците от уязвимите групи, взели решение за своята бъдеща професионална кариера. Получените резултати са приложими при професионално ориентиране и кариерно консултиране на учениците в юношеска възраст.

6. Бекир, С., (2022). Личностни предиктори на субективното усещане за кариерен успех при лекари и медицински сестри. В сборник с доклади от Юбилейна научна конференция „Човек, общество, медицина“, МБАЛ „Атанас Дафовски“ и Съюз на учените, гр. Кърджали, 27 април 2022г., ISBN 978-954-652-037-1, 271 – 281.

В статията се проследява влиянието на личностните характеристики его състояния и житейски позиции върху субективното усещане за кариерен успех на лекари и медицински сестри. Резултатите показват, че его-състоянията Възрастен и Естествено Дете са предиктори и съдействат за повишаване на субективното усещане за кариерен успех на лекарите, докато житейската позиция „Аз не съм добър, а другите са“ има негативен ефект и е предпоставка за неговото намаляване. Его-състоянията Обгрижващ Родител и Естествено Дете, както и житейската позиция „Аз съм добър, другите – също“ са предиктори и съдействат за повишаване на субективното усещане за успех в кариерата на медицинските сестри. Резултатите могат да бъдат полезни при планиране на професионалното развитие на медицински специалисти и при консултиране с цел подобряване на психичното им благополучие.

7. Бекир, С., (2022). Полови и личностни различия при избора на професия в юношеска възраст. В „Психологията – традиция и съвременност“, Сборник научни доклади от юбилейна международна научна конференция по случай 50-години от създаването на специалност „Психология“ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, 1-3 юни 2022 г., Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, гр. София, ISBN 978-954-07-5611-0, 513 – 523.

Докладът представя резултати от изследване на половите и личностните различия при ученици, които са взели решение за своето професионално раз-витие. Извадката включва 331 ученици от седми клас, от които 193 момчета и 138 момичета, като 230 от тях посочват, че са избрали професионалната насо-ченост на кариерното си развитие. Резултатите показват полови различия в из-бора на професия, като момичетата се ориентират към професии в сферите здравеопазване и услуги, докато момчетата избират професии, свързани с тех-нологии, спорт и архитектура. Установиха се значими различия в личностните характеристики на юношите, направили професионалния си избор, като се оформя специфичен профил в зависимост от пола на изследваните ученици. При момчетата водещи са его-състоянията Нормативен родител и Естествено дете, а при момичетата доминира его състоянието Обгрижващ родител. Полу-чените резултати са приложими при индивидуална и групова работа с ученици за подпомагане на тяхното професионално ориентиране и кариерно развитие.

8. Бекир, С., (2021). Професионално ориентиране на ученици от уязвими групи с инструменти на транзакционния анализ. В Сборник с доклади от IX Конгрес по психология 2020, брой 4(4), гр. София, ISSN 0861-7813 (Print), 255 – 263.

Поради редица причини (напр. нисък социално-икономически статус, маргинализирана социална среда, липса или недостатъчни социални умения и образование на родителите и т.н.) част от учениците в България са застрашени от ранно отпадане от училище и последваща липса на професионална реализация. В редица национални стратегии (напр. Стратегия за намаляване дела на преждевременно напусналите училище – 2013-2020, Стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства 2015 – 2020) са разписани приоритети за работа по тези значими социални проблеми за обществото. Някои от тях са насочени към подпомагане на учениците от уязвимите групи в процеса на планиране на кариерното им развитие. Настоящият доклад има за цел да представи три инструмента, базирани на теорията на транзакционния анализ, които могат да се използват като подход за изследване и подпомагане на професионалното ориентиране на ученици от уязвими групи. Разширяването на набора от инструменти за оценка на потенциала за развитие на учениците може да допълни съществуващите програми за професионално ориентиране и кариерно развитие в училище.

9. Бекир, С., (2021). Позиционни и професионални различия в субективното усещане за кариерен успех. В Сборник с доклади от IX Конгрес по психология 2020, брой 4 (4), гр. София, ISSN 0861-7813 (Print), 264 – 272.

Докладът представя позиционните и професионалните различия в субективното усещане за кариерен успех, измерен чрез компонентите ѝ признание от другите, автентичност, личен живот, растеж и развитие и удовлетвореност от професионалната реализация. Извадката включва 541 лица от четири професионални групи, на възраст от 23 до 69 години. Получените резултати представят сравнително високо общо равнище на субективен кариерен успех и на отделните нейни компоненти при изследваните лица. Установяват се значими различия според заеманата позиция в организацията, като ръководителите изразяват по-високо общо равнище на субективно усещане за кариерен успех, удовлетвореност от кариерата, признание от колегите и автентичност, в сравнение с експертите и изпълнителите. Резултатите представят наличие на статистически значими различия в автентичността, която е по-слабо изразена при финансистите, в сравнение с медицинските специалисти и учителите.

10. Бекир, С., (2021). Семейна среда и професионално развитие: Личностни предиктори на субективното усещане за кариерен успех при родители на юноши. В сборник с доклади от XX Юбилейна международна научна конференция „Приложна психология - възможности и перспективи“, Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“, гр. Варна, 25-27 юни 2021г., 484 – 502. ISSN 1314–0507.

Статията представя резултати от изследване на влиянието на себеоценката и личностни конструкти, предложени в теорията на транзакционния анализ, върху субективното усещане за кариерен успех. Извадката включва 168 родители на ученици, представители на уязвими и неуязвими групи и на възраст от 30 до 52 години. Получените резултати показват наличие на по-висока изразеност на его състоянията Обгрижващ

Родител, Възрастен и житейската позиция „Аз съм добър, другите - също“ и при двете групи изследвани родители. Нивото на себеоценка е по-скоро средно, което свидетелства демонстрирано положително отношение към себе си. Установи се, че его-състоянията Обгрижващ Родител, Възрастен, житейската позиция „Аз съм добър, другите - също“ оказват значимо влияние върху субективното усещане за успех в кариерата при родители от неуязвими групи, докато при родители от уязвими групи значим ефект оказва само себеоценката. Установените различни личностни детерминанти на кариерния успех при родителите на ученици от уязвими и неуязвими групи е възможно да оказват влияние върху вземането на кариерни решения и кариерното развитие на юношите.

11. Христова, А., Таир, Е., Бекир, С. (2020). Нагласи за връщане в България при изселниците в Турция в зависимост от биографичната им история. Психологични изследвания, 23, (1), 31 – 52. Академично издателство "Проф. Марин Дринов", ISSN: 2367-9174.

Статията представя резултатите за изселниците в Турция от мащабно изследване на нагласите на българите, живеещи в чужбина, проведено в 15 страни с цел очертаване на перспективи в намеренията им за поддържане на контакт и/или връщане в страната. Изследването е проведено с качествен метод – наративно биографично интервю, т.е. идеята му е житейските истории на българските емигранти да не бъдат рамкирани от академичния (или политически) дискурс на изследователите. В изследването участват 10 интервюирани лица, които отговарят на основната типология, която най-често се среща в Турция – преселници преди 1989 г., след 1989 г., българи със смесен брак или бизнес в Турция и т.нар. „цариградски българи“. Разказите потвърждават основната хипотеза, а именно, че биографични детайли определят разликата в съдържанието и емоционалното натоварване на оценките по проследяваните параметри - идентификация, мотивация за емиграция, оценка на различията между приемаща страна и страна на произход, което от своя страна влия върху готовността за връщане в България. В конкретния случай се среща желание за връщане в България след пенсиониране при някои от групите и множество очаквания за конкретни политики, които да поддържат контактите и идентичността на изселниците.

12. Бекир, С., Таир, Е. (2020). Полови различия и влияние на личностните характеристики върху себеоценката в ранна юношеска възраст. „Психологични изследвания“, 23, (2), 180 – 202. Академично издателство "Проф. Марин Дринов", ISSN 1311-4700 (Print), 2367-9174 (Online).

В статията се представят резултати от изследване на влиянието на его състоянията, житейските позиции и образованието на родителите върху себеоценката на момичета и момчета в юношеска възраст. Извадката включва 339 юноши на възраст от 13 до 15 години. Резултатите представят значими различия в его състоянията и себеоценката на изследваните юноши. Конкретно, при момичетата водещо е его състоянието Обгрижващ Родител, а при момчетата доминира его състоянието Естествено Дете, докато житейската позиция „Аз съм добър, другите също“ е водеща и при двата пола. Влияние върху себеоценката на момичетата оказват характеристики като загриженост, отзивчивост, зависимост, съобразителност и адаптивност, докато при момчетата по-силен ефект имат характеристики като критичност, съревнователност, надценяване на собствените възможности, енергичност и импулсивност. Себеоценката на изследваните момичета и

момчета е по-скоро средна, като по-високото образование на бащата определя и по-високата себеоценка на юношите. Резултатите представят, че его състоянията Обгрижващ Родител и Адаптирано Дете, наред с образованието на бащата имат по-силен ефект върху себеоценката на момичетата. За себеоценката на момчетата по-значим ефект имат житейските позиции „Аз съм добър, а другите не са" и „Аз не съм добър, другите също не са", наред с образованието на бащата. Установеното влияние на различни личностни характеристики върху себеоценката на момичетата и момчетата и значението на образованието на бащата могат да бъдат от полза при реализиране на програми за личностно развитие и придобиване на социални умения от юношите.

13. Бекир, С., (2020). Влияние на его състоянията върху житейските позиции в ранна юношеска възраст. Сборник доклади от XIX международна научна конференция „Приложна психология: възможности и перспективи", 18 – 20. 09. 2020 г., гр. Варна, ВСУ "Черноризец Храбър", 2020, ISSN 1314–0507, 324-339.

В публикацията се проследява влиянието на его състоянията върху житейските позиции в ранна юношеска възраст. Изследват се петте функционални его състояния – Критичен родител, Възпитаващ родител, Възрастен, Адаптирано дете и Естествено дете, предложени в теорията на транзакционния анализ и четирите житейски позиции – „Аз съм добър, другите - също", „Аз съм добър, а другите не са", „Аз не съм добър, а другите са" и „Аз не съм добър, другите също не са". Извадката включва 339 юноши на възраст от 13 до 15 години, от които 58,3% са момчета. Резултатите показват наличие на значим ефект на его-състоянието Нормативен Родител върху житейската позиция „Аз съм добър, а другите не са", докато Обгрижващият Родител оказва значимо влияние върху позицията „Аз съм добър, другите - също". Личностни характеристики като критичност, взискателност, грижа и отзивчивост значително повишават положителните нагласи към другите и собствената личност.

14. Бекир, С., (2020). Влияние на индивидуалните характеристики върху професионалното ориентиране в ранна юношеска възраст. Сборник доклади от Международна научна конференция „Лидерство и развитие на човешките ресурси"", 29 – 30 ноември 2019 г., гр. София, Университетско издателство "Св. Климент Охридски", 2020, ISBN (online) 978-954-07-4979-2, 301-308

Юношеството е период, през който започва планирането на професионалното развитие на личността. Именно тогава младите хора вземат първите си образователни и кариерни решения, свързани с придобиването на определена професия. Настоящият доклад проследява влиянието на различни индивидуални характеристики върху професионалното ориентиране на ученици в ранна юношеска възраст. Направен е кратък обзор на три теоретични концепции (на Д. Сюпър, Р. Лент и съавтори, и Л. Готфредсън) за кариерно развитие в ранна юношеска възраст. Представени са личностните черти, пола, родителското влияние и социално-икономическият статус като фактори влияещи върху професионално ориентиране в юношеска възраст.

15. Bekir, S., Tair, E., (2019). The Role of Ego States in Subjective Career Success in Different Occupations. Psychological research, 22, (3), IPHS – BAS, 799-814. ISSN 0205-0617 (Print) ISSN 2367-9174 (Online).

Статията има за цел да изведе ролята на его състоянията за субективното усещане за кариерен успех в няколко различни професионални области. Изследването се основава на транзакционния анализ като теория за личността, която постулира наличие на пет функционални его състояния: Нормативен Родител, Обгрижващ Родител, Възрастен, Адаптирано Дете и Естествено Дете. Моделът за проучване на субективното усещане за кариерен успех включва изследване на компонентите удовлетвореност от кариерата, признаване от другите, растеж и развитие, личен живот и автентичност. Извадката включва 882 лица от седем различни професионални области, на възраст между 25 и 65 години, като 59% са жени. Използвани са адаптираните за български условия въпросник за функционалните его състояния на (Нау, 1996) и скала за изследване на субективното усещане за кариерен успех (Shockley et al., 2016) за проучване на изследваните конструкти. Резултатите показват, че функционалните его състояния Възрастен, Естествено Дете и Обгрижващ Родител са значими предиктори за субективното усещане за кариерен успех. Наблюдават се също така определени прилики и разлики в предикторите за успех в кариерата при изследваните лица от различни професии. Его състоянието Естествено Дете е предиктор за субективното усещане за успех в кариерата на лекарите, докато его състоянието Възрастен е предиктор при инженерите и архитектите, докато его състоянието Обгрижващ Родител е предиктор за субективното усещане за кариерен успех на медицинските сестри. Установи се също така, че трудовият опит и заеманата позиция в организацията имат значим ефект върху субективното усещане за успех в кариерата. Изследването предоставя нови знания относно ролята на личността в организационната среда и използването на транзакционния анализ към съществуващите подходи в тази област. Получените резултати могат да се използват и да бъдат полезни при осъществяване на подбор на персонал и за планиране на кариерно развитие.

16. Бекир, С. (2019). Стил на социални взаимоотношения при ученици от 7 клас. Сборник научни трудове, том VII, Национална научна конференция с международно участие "Наука и общество 2019", 2-3 октомври 2019, Кърджали, 2019, 608 – 616. ISSN: 1314-3425.

Знаците на признание, като един от основните конструкти за описание на социалното взаимодействие в теорията на транзакционния анализ, определят отношенията ни с другите хора. Представени са резултати от изследване на стиловете на социални взаимоотношения, измерен чрез икономията на знаците на признание, при ученици от 7 клас. Основните стилове на социално взаимоотношение, изведени въз основа на икономия на знаците на признание, са „Не приемам“, „Не искам“,„Не давам“, „Не отказвам“ и „Не си давам“. Извадката включва 195 ученици, от които 95 момчета и 102 момичета. Резултатите от проведените анализи представят предпочитания към стиловете „Не приемам“ и „Не си давам“, което предполага, че учениците проявяват склонност към обезценяване на собствените си постижения и успехи. Налице са полови различия в стила „Не давам“, като момичетата проявяват по-голяма загриженост, емпатия и комуникативност, а момчетата са по-склонни да критикуват и да подчертаят собствената си важност. Установява се влияние на образователната степен на родителите върху предпотичания стил на социални взаимоотношения при учениците. Учениците с по-ниско образование на майката проявяват склонност към по-трудно приемане на похвали и подкрепа („Не приемам“), докато учениците с по-високо образование на

бащата се характеризират с приемане на положителните и отрицателните знаци на признание, независимо дали са заслужени или очаквани („Не отказвам“).